

Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Sahip Olduğu Evrensel Değerler: Şehir ve Köy Okulu Örneği

Teachers' Universal Values According to Students: Urban And Rural School Sample

Gizem Özdemir^{a*}, Özge Can Aran^a

^aHacettepe University, Ankara, Turkey

Öz

Bu çalışmada öğrencilerin gözünde öğretmenlerin sahip olduğu evrensel değerlerin çeşitli senaryolar yoluyla belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'nın şehir merkezinde (N=266) ve köyünde (N=48) yer alan toplam iki devlet okulunun öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilerin görüşlerini almak için senaryolar ve senaryolara ilişkin seçeneklerin yer aldığı bir anket kullanılmıştır. Bu senaryolar belirlenirken "Karakterin Altı Temel Yapıtası" sınıflamasında belirtilen "güvenilir olma, saygı, sorumluluk, adil olma, duyarlı olma, vatandaşlık" değerleri temele alınmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde; köy ve şehir merkezindeki öğrencilerin büyük çoğunluğunun öğretmenlerin duyarlı olma değerine ait yardımsever olma davranışına sahip olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ayrıca köy ve şehir merkezinde diğer evrensel değerlere oranla az sayıda öğrencinin öğretmenlerin saygı değerinin alt boyutu olan "hoşgörü" davranışını gerçekleştireceğini düşünmeleri de araştırmanın dikkat çekici bulgularındandır.

Anahtar Kelimeler: Evrensel değerler, karakterin altı temel yapıtası, ortaokul, köy okulu, şehir okulu.

Abstract

This study aims to examine students' perspectives about universal values that teachers have with the help of scenarios. The sample of this study is composed of students from two public schools from an urban (N=266) and a rural area (N=48) of Ankara. In the study, a questionnaire including scenarios and choices related to the scenarios was used to get the opinions of the students. Scenarios were based on the values in six pillars of character, namely trustworthiness, respect, responsibility, fairness, caring, citizenship. When the findings were examined, it was revealed that the most of the students in both urban and rural schools thought that teachers will show 'helpfulness' behavior which was sub-dimension of the 'caring' value. Another interesting result of the study was that compared to the other universal values, less students in both cohorts schools thought that teachers will show 'tolerance' behavior which was sub-dimension of the 'respectfulness' value.

Keywords: Universal values, six pillars of character, middle school, rural school, urban school.

© 2020 Başkent University Press, Başkent University Journal of Education. All rights reserved.

1. Giriş

Değerler hayata bakış açımızı şekillendiren temel taşlardan biridir. Soyut bir kavram olması ve birçok farklı anlamı içermesi sebebi ile insanlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Değerler, insanların dünyaya, topluma, bireye bakış açısını ve evreni algılayış biçimini etkiler (Balci, 2008). Aynı zamanda değerler yaşamı anlamlı kılan, bireyin kendine özgünlüğünü öne çıkaran, geleceğini şekillendiren zihinsel öğrenmelerin hem ön cephesini, hem de arka planını

*ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Gizem Özdemir, Department of Elementary Education, Faculty of Education, Hacettepe University, Ankara, Turkey. E-mail address: gizem.kadioglu@gmail.com, ORCID ID:0000-0003-3485-9588.

Özge Can Aran, Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Hacettepe University, Ankara, Turkey. E-mail address: ozgecan06@gmail.com, ORCID ID:0000-0003-3229-4325.

Received Date: March 26th, 2019. Acceptance Date: November 25th, 2019.

oluşturan ve çoğu zaman net bir şekilde algılanamayan durumlar olarak da tanımlanabilir (Kılıç, 2002). Türk Dil Kurumu (2018) tarafından değer "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak ifade edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı (2005) ise değer kavramını, bir sosyal grup veya toplumun çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu düşünülen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak tanımlamaktadır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, değer; insanların tercihlerinin oluşmasında, onların davranışlarını şekillendiren ve davranışlarına yön veren somut kural, soyut ölçüt, yargı ve inançlardır (Padem ve Aktan, 2014). Bireyler, yaşamları boyunca farklı roller üstlendikleri için önemsedikleri şeyler de zamanla değişecektir. Değer yargıları da kalıtımsal olmadığı için, zamanla değişime uğrayabilir. Bu değişim birdenbire değil, zaman içerisinde oluşmaktadır ve bir sonraki kuşağa sosyal rollerle öğrenilerek aktarılır. Sosyal rollerle aktarılan değer yargıları genellikle aileden, okuldan, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenilir (Aral, 2008).

Değerler farklı kişiler tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalardan birisi de "Karakterin Altı Temel Yapıtışı (Six Pillar of Character)" olarak ifade edilen değer sınıflamasıdır. Bu sınıflama 1992 yılında Amerika'nın Colorado eyaletinde Josephson Enstitüsü tarafından "Karakter Göstergeleri" (Character Counts) adı altında düzenlenen çeşitli eğitimciler ve ahlak bilimcilerin katıldığı bir toplantıda ortaya çıkmıştır. Bu toplantıda, *güvenilir olma* (doğruluk, dürüstlük, sözünde durmak, sadakat, güveni yıkmamak), *saygı* (nezaket, hoşgörü, şiddet uygulamaktan kaçınma), *sorumluluk* (yasal ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirmek, mesuliyet, mükemmelliğin peşinden koşmak, öz denetim), *adil olma* (adalet, açıklık), *duyarlı olma* (diğerlerini düşünme, yardımseverlik) ve *vatandaşlık* (çevrenin ve toplumun daha iyi temiz ve güvenli olmasına yardımcı olmayı içeren paylaşımda bulunma, otorite ve kanunlara saygılı olma) olmak üzere altı evrensel değer belirlenmiştir (Character Counts, t.y).

Değerler hızla değişen hayat şartları içinde toplumumuzu da yakından ilgilendirmesi açısından önemlidir. Toplumsal düzenin sağlıklı işleyebilmesi, bireylerin birbirleri ile uyum içinde yaşabilmesi için evrensel değerlerin bireyler tarafından içselleştirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde vatandaş yetiştirme ve toplumsal değerlerin geliştirilmesi rolü eğitim sistemine verilmiştir. Vatandaş seven, milli kültürünü tanıyan, çağdaş vatandaşlık bilincine sahip bireyler yetiştirmek milli eğitimin ana hedefleri arasındadır (Balcı ve Yanpar-Yelken, 2010). Değerlerin kazandırılmasında öğretmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Öğretmenlerin toplumdaki huzur ve barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleşmesinde, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında başrolü oynamaları beklenmektedir (Özden, 1999, Akt: Atmaca, 2015). Değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin değer yargıları ve değerler eğitimi konularında bilgiye ve ideal değerlere şahsen sahip olmaları beklenmektedir (Aladağ ve Kuzgun, 2015). Bu yüzden de değer eğitiminde öğretmenlerin kişiliği, nasıl model oldukları belirleyici bir özellik taşır. Milli Eğitim Bakanlığı da 2017 yılında yayımladığı "öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri" adlı kılavuzda, değerlere vurgu yapmıştır. Kılavuzda öğretmen yeterlilikleri "mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerler" olarak üçe ayrılmıştır. Tutum ve değerler yeterlilik alanında, milli, manevi ve evrensel değerler başlığı altında ele alınan yeterliliklerin göstergeleri şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Çocuk ve insan haklarını gözetir.
2. Bireysel ve kültürel farklılıkları tanır.
3. Öğrencilerin milli ve manevi değerlere saygılı, evrensel değerlere açık bireyler olarak yetiştirilmesine katkıda bulunur.
4. Doğal çevre ile tarihsel ve kültürel mirasın korunmasında duyarlıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından değerler başlığı altında yer verilen özellikler incelendiğinde, hem öğretmenin sahip olması gereken değerler hem de öğrencilerde geliştirmesi beklenen değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin vurgulanan bu değerleri ne düzeyde gösterdiklerinin belirlenmesinde, öğrenci görüşlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü öğretmenlerin açık ya da örtük olarak iletmiş mesajlar sınıf ortamında öğrencileri öncelikli olarak etkilemektedir. Alanyazında öğretmenlerin olumsuz kişilik özelliklerinin öğrencilerin davranışlarını etkilediği yönünde araştırmalara rastlanmaktadır. Herman, Hickmon-Rosa ve Reinke (2018)'in araştırmalarının sonucu, yüksek stres, yüksek tükenmişlik ve sınıfla az iletişim kuran öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerinin düşük öğrenme çıktılarında sahip oldukları yönündedir. Öğrenme ortamlarının düzenlenmesinden sorumlu olan ve öğrencilerin kendilerine model aldığı öğretmenlerin, öğrenciler tarafından nasıl algılandığının ortaya çıkarılması önemli görülmektedir (Cerit, 2008). Bu konuda yapılacak çalışmaların; öğretmenlerin sahip oldukları değerleri gözden geçirerek, evrensel değerleri kazandırma noktasında yansıtıcı düşüncelerini sağlayacağı düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, genellikle öğretmen kavramına ilişkin öğrenci, öğretmen, yönetici ve öğretmen adaylarının metaforik algılarını inceleyen çeşitli çalışmalara (Balcı, 1999; Başaran-Uğur ve Baysal, 2017; Cerit, 2008; Şengül, Katrancı ve Gerez-Cantimer, 2014; Ertürk 2017; Kıral, 2015) rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda öğretmenin metaforlarla nasıl görüldüğü incelenmeye çalışılmış ancak elde edilen bulgular öğretmenleri belirli kavramlarla betimlemenin ilerisine gidememiştir. Öğretmenlerin değerlerinin belirlenmesine ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde ise öğretmenlerin önemsedikleri değerlerin (Aktepe ve Yel, 2009) ve öğretmenin sahip olması gereken değerlerin (Çubukçu, Eker Özdenbaş, Çetinkaya, Satı ve Şeker, 2012; Kılıç, Kaya, Yıldırım ve Genç, 2004) belirlenmesine odaklanıldığı görülmektedir. Öğretmenin öğrencinin gözünde metaforik açıdan nasıl gözüktüğünün

incelenmesi, öğretmenlerin önemsedikleri ve sahip olması gereken değerlere ilişkin yapılan araştırmalar, alanyazına katkı sağlayan çalışmalar olmakla birlikte; literatürde öğrencinin gözünde öğretmenin sahip olduğu değerlere ilişkin var olan durumun ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu kapsamda araştırma, öğretmenlerin sahip oldukları değerlerin onları model alan öğrencilere nasıl yansıdığına ortaya çıkarılması açısından özgün bir çalışmadır.

Araştırma kapsamı "Karakterin Altı Temel Yapıtışı" olarak belirlenen altı evrensel değer ve her bir değer için göstergesi olan bir alt değer ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada "Karakterin Altı Temel Yapıtışı" sınıflamasının temel alınma nedeni; bu sınıflamada yer alan değerlerin, MEB tarafından belirlenen öğretmen yeterlilikleri ile uyumlu olması, evrensel değerlere yönelik temel bir çerçeve oluşturması ve öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması beklenen değerleri de kapsamaktadır. Araştırma ayrıca sosyo-kültürel açıdan iki farklı özelliğe sahip, köy ve şehirde öğrenim gören öğrenci grubu ile yürütülmüş ve öğrencilerin senaryolara verdikleri cevaplar bu açıdan değerlendirilmiştir. Bu kapsamda araştırmada köy ve şehirde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sahip olduğu evrensel değerlere (güvenilir olma, saygı, sorumluluk, adil olma, duyarlı olma ve vatandaşlık bilinci) ilişkin görüşlerinin neler olduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Araştırma, öğrencilerin gözünde öğretmenlerin sahip oldukları değerlerin köy ve şehir gibi farklı sosyo-kültürel ortamlara göre nasıl çeşitlilik gösterdiğinin belirlenmesi açısından özgün olmakla birlikte bu çeşitliliğin sebeplerinin belirlenmesi adına ileride yapılacak çalışmalar için farkındalık oluşturacak niteliktedir.

2. Yöntem

Bu araştırmada öğrencilerin gözünde öğretmenlerin sahip oldukları değerleri belirlemek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2005). Bu amaçla araştırmada şehir ve köydeki okullara devam eden öğrencilerin gözünde öğretmenlerin sahip olduğu değerlere ilişkin görüşleri alınmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, aykırı ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme modelleri temel alınarak belirlenmiştir. Aykırı durum örnekleme, normal durumlara göre daha zengin veri ortaya koyması ve araştırma problemini derinlemesine ve çok boyutlu analiz etmek açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu kapsamda araştırmanın çalışma grubunu Ankara'nın şehir merkezinde ve köyünde yer alan toplam iki devlet ortaokulunun öğrencileri oluşturmaktadır. Köydeki okul (hizmet alanı:4), zorunlu çalışma yükümlülüğü kapsamında bir okuldur. Zorunlu çalışma yükümlülüğü kapsamında olan bölgede yer alan bu köy okulu bulunduğu yerin nüfusu, coğrafi konumu, sosyo-ekonomik yönden gelişmişlik düzeyi, sağlık ve ulaşım şartları açısından şehirdeki okula göre dezavantajlıdır. Yeni mezun bir öğretmen atanma tercihleri içerisinde köyde yer alan bu okulu tercih edebilirken, şehir merkezinde yer alan okula (hizmet alanı:1) özel bir durumu olmadığı müddetçe görevlendirilmemektedir (Hizmet Alanları, 2017). Diğer bir ifade ile şehirdeki okulda genellikle kıdemli öğretmenler çalışmaktadır. Çalışma köy okulunda öğrenim gören 48 öğrenci ve şehir merkezinde öğrenim gören 266 öğrenci ile yürütülmüştür. Aynı zamanda araştırmada köy ve şehir merkezindeki okulların belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme modeli temel alınmıştır. Bu örnekleme modeli çalışmaya uygun grubun kolaylıkla ulaşılacağı durumlarda tercih edilir (Creswell, 2012, s. 209). Araştırmada uygulama yapılması konusunda gönüllü olan okullar tercih edilmiştir. Bu kapsamda köy okulunda toplam öğrenci sayısı (N=52), merkez okuldaki öğrenci sayısından (N=440) daha azdır. Araştırma kapsamında köy okulundaki öğrenci sayısının tamamına yakınına, merkez okulda yer alan öğrenci sayısının %50 sinden fazlasına ulaşılmıştır. Tablo 1'de araştırmanın çalışma grubunda yer alan şehir ve köy okulundaki öğrenci sayılarının sınıflara göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1

Şehir ve köy okulundaki öğrenci sayılarının sınıflara göre dağılımı

Öğrenci Sayısı (N)	5.Sınıf	6. Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	Toplam
Şehir	76	49	80	61	266
Köy	11	13	12	12	48

Tablo 1 incelendiğinde, hem şehirde hem köyde ortaokulda tüm sınıf düzeylerinde öğrenci görüşlerine ulaşıldığı görülmektedir. Farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin öğretmenlerinin sahip olduğu değerlere ilişkin görüşlerinin alınmasının, araştırılan duruma ilişkin zengin betimlemelere ulaşılmasını sağlayarak araştırmanın bulgularını kuvvetlendireceği düşünülmektedir.

2.2. Verilerin Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada öğrencilerin görüşlerini almak için senaryolar ve senaryolara ilişkin seçeneklerin yer aldığı bir anket kullanılmıştır. Ankette bulunan altı soru, öğrencilere senaryolar ile birlikte sunulmuştur. Bu senaryolar belirlenirken "Karakterin Altı Temel Yapıtası" sınıflamasında belirtilen "güvenilir olma, saygı, sorumluluk, adil olma, duyarlı olma, vatandaşlık" değerleri temele alınmıştır. Her bir değer kendi içerisinde çeşitli alt boyutlara ayrılmaktadır. Bu araştırma kapsamında senaryolar ile her bir evrensel değer kapsamında giren alt boyuta ilişkin öğrenci görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu alt boyutlara ilişkin senaryolar oluşturulurken, köy ve şehir merkezinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş ve öğretmenlerin sınıf ortamında en çok karşılaştıkları durumlara (öğretim programını yetiştirme, not vermede hakkaniyetli davranma gibi) ilişkin ikilem durumu yaratılmaya çalışılmıştır. Senaryodaki durumlarda öğretmenin nasıl davranacağına ilişkin öğrencilerin görüşünün alınacağı üç seçenekli bir soru formatı hazırlanmıştır. Üç seçenektan birincisi, senaryoların ilişkili olduğu değere ilişkin öğretmenin göstermesi beklenen olumlu davranış biçimine, ikincisi ilgili değere ilişkin olumsuz davranış biçimine vurgu yaparken, üçüncüsü ise iki seçenek dışında farklı fikri olan öğrencilerin görüşlerini ifade etmelerine imkân tanıyacak şekilde oluşturulmuştur. Öğrencilerden, seçenekleri işaretledikten sonra neden bu cevabı verdiklerini açıklamaları istenmiştir.

Anketin deneme formu hazırlanırken her değer için iki senaryo oluşturulmuştur. Anketin hazırlanması sırasında anketin kapsam geçerliği için (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008) bir ölçme değerlendirme, iki program geliştirme ve ortaokulda görev yapan iki öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlar ankette yer alan senaryoları ve bu senaryolar ile ilişkili seçenekleri, ölçülmek istenen alt değerle ilgili olması bakımından değerlendirmiştir. Uzman görüşlerine göre gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra 12 senaryo Çankaya'ya bağlı bir devlet okulunda öğrenim gören 60, Van iline bağlı bir devlet okulunda öğrenim gören 60 öğrenciye uygulanmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde belirli senaryolarla ilgili sorulara öğrencilerin tek bir cevap seçeneğini seçme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu senaryolar formdan çıkarılarak, öğrencilerin farklı cevapları da tercih etme eğilimi gösterdikleri ve yüksek oranda cevapladıkları altı senaryo üzerine odaklanılmıştır. Son olarak altı senaryodan oluşan form üç ortaokul öğrencisine sesli olarak okutulmuş ve senaryoların anlaşılabilirliği için, öğrencilerin verdikleri cevaplar ve cevapların nedenleri üzerine ayrıntılı görüşmeler yapılmıştır. Deneme uygulaması sonucunda 6 senaryodan oluşan anketin nihai formunun uygulanmasına karar verilmiştir. Anketin nihai formu köy okulunda 48 ve şehir merkezindeki okulda 266 olmak üzere toplam 314 öğrenciye iki hafta içinde uygulanmıştır. Öğrencilerin ankette yer alan sorulara daha rahat yanıt verebilmesi için onlara cevaplarına göre puan verilmeyeceği, isim ve sınıf bilgilerini yazmalarına gerek olmadığı söylenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada köy ve şehir merkezinde toplam 314 öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde yüzde kullanılmıştır. Her bir değere ilişkin bulguların köy ve şehir merkezindeki okullara göre nasıl çeşitlendiği tablolarda ayrı ayrı sunulmuştur. Araştırmacılar, öğrencilerin her bir seçeneğe ilişkin gerekçelerini içeren açıklamaları tek tek incelemiş, dikkat çeken öğrenci yanıtlarından bazıları alıntı olarak vermiştir. Köy okulundaki öğrenciler "KÖ", merkez okulundaki öğrenciler "MÖ" olarak kodlanmıştır. Kodların yanında yer alan sayılar öğrencilerin sınıf düzeyini temsil etmektedir. Örneğin; altıncı sınıf bir köy okulu öğrencisi "KÖ6" şeklinde gösterilmiştir. Araştırmacıların doğrudan alıntılar ile nitel verileri sunması araştırmanın ayrıntılı betimleme yoluyla geçerliğini (Yıldırım ve Şimşek, 2006) kuvvetlendirmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda öğrencilerin senaryolar ile ilgili seçeneğe ilişkin gerekçelerini içeren açıklamaları nicel verilerin nitel veriler ile doğrulanmasını sağlaması bakımından araştırmanın hem geçerliğine hem de güvenilirliğine (Yıldırım ve Şimşek, 2006,s.267) katkı sağlamıştır.

3. Bulgular

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin gözünde, öğretmenlerin sahip oldukları evrensel değerleri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda her bir evrensel değeri oluşturan alt boyutlardan bir tanesi temel alınmıştır. Bu alt boyutlar öğretmenlerin sahip oldukları evrensel değerlere ilişkin ipucu niteliğindedir. Araştırmanın bulgularının bu kapsamda değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Her bir evrensel değer ilişkili olduğu alt değere ilişkin şehir ve köydeki öğrencilerin görüşlerini yansıtan bulgular aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

3.1. Güvenilir Olma Değerine İlişkin Bulgular

Güvenilir olma değeri, bireylerin doğruluk, dürüstlük, sözünde durma, sadakat gibi özellikleri içermektedir. Tablo 2'de belirtilen soru ile öğrencilerin öğretmenlerinin, "sözünde durma" davranışına yönelik düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

Tablo 2

Güvenilir olma değerinin "sözünde durma" alt boyutuna ilişkin bulgular

Teneffüste öğretmene soru soran bir öğrenci var, öğretmen de öğrenciye sorunun cevabını bilmediğini ancak konuyla ilgili bir kitabı olduğunu ve getireceğini söyledi. Sonraki derste öğretmen;	Merkez (N:265)	Köy (N:48)
	%	
a. Kitabı öğrenciye getirir	78.9	87.5
b. Kitabı getirmez	18.9	10.4
c. Farklı bir fikrim var	2.3	2.1

Tablo 2 incelendiğinde köy ve merkez okulundaki öğrencilerin büyük çoğunluğunun, öğretmenlerinin söz verdiği bir şeyi zamanında yerine getireceklerini düşündükleri görülmektedir. Öğretmenin kitabı getirmeyeceğini düşünen öğrenci sayısı oran olarak merkez okulda biraz daha fazladır. Öğretmenin kitabı getireceğini düşünen merkez ve köy okulundaki öğrencilerin cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"Sözünde durur öğrencisinin merakını giderir. Öğretmenler her daim öğrencisinin bir şey öğrenmesini ister." (KÖ6)

"Verdiği sözün arkasında durur ve öğrencisinin başarısını ister." (MÖ6)

Öğretmenin sözünü yerine getirmeyeceğini düşünen öğrenci cevaplarından bazıları ise aşağıda belirtilmiştir:

"Hiç önemli bulmadığı için umursamaz." (MÖ7)

"Büyük ihtimalle unuttur. Öğretmenlerin işleri başından aşkın olduğu için bence haklılar." (MÖ6)

Araştırmaya katılan öğrencilerin çok azı bu değere ilişkin "Farklı bir fikrim var" seçeneğini işaretlemiştir. Farklı görüşleri olan öğrencilerin cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"İlk gün getirmeyi unutabilir ama başka gün getirir." (MÖ7)

"Kitabı okuyup çocuğa anlatır." (MÖ7)

3.2. Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Saygı değeri nezaket, hoşgörü, şiddet uygulamaktan kaçınma gibi özellikleri içermektedir. Tablo 3'te belirtilen soru ile öğrencilerin öğretmenlerinin, "hoşgörü" davranışına yönelik düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

Tablo 3

Saygı değerinin "hoşgörü" alt boyutuna ilişkin bulgular

Teneffüste oynadığı maçta ciddi bir sakatlık yaşayıp hastaneye kaldırılan bir öğrenci var. Öğrencinin arkadaşları, sakatlanan öğrenciye üzüldükleri ve yaşanan durumdan etkilendikleri için bir sonraki dersin işlenmesini istemediklerini söylediler. Öğretmen bu durumda;	Merkez (N:265)	Köy (N:48)
	%	
a. Öğrencilerin üzüntülerine saygı duyar ve onlara bir derslik izin verir.	43.8	64.6
b. Bu durum herkesin başına gelebilir diyerek ders işlemeye devam eder.	46.4	27.1
c. Farklı bir fikrim var.	9.8	8.3

Tablo 3'e göre; köy okulunda, merkez okuldakine kıyasla öğretmenin öğrencilere bir derslik izin vereceğini düşünen öğrenci sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Merkez okuldaki öğrencilerin görüşleri detaylı incelendiğinde ise öğretmenin ders işleyeceğini düşünen öğrenci sayısı, düşünmeyenlerle neredeyse eşit sayıdadır. Bu şekilde düşünen öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"Bir öğrencinin sakatlığı yüzünden ders işlemeyi bırakmaz." (MÖ7)

"Öğrencilerin ders işlemek için bahane attıklarını düşünür." (MÖ7)

Öğretmenin bir derslik ara vereceğini düşünen öğrencilerin cevaplarından bazıları ise aşağıdaki gibi örneklendirilmiştir:

"Öğrencilere saygı duyarak, üzüntülerini paylaşır." (KÖ8)

"Öğrencilerini sever ve işte bu yüzden saygı duyup bir ders izin verir. Ayrıca öğretmen de üzülmüştür." (MÖ6)

Araştırmaya katılan öğrencilerden hem merkez hem de köydeki okuldakiler bu değere ilişkin benzer oranlarda "Farklı bir fikrim var" seçeneğini işaretlemiştir. Bu şekilde düşünen öğrencilerden iki tanesinin düşünceleri şu şekildedir:

"Dinlemek isteyen öğrencilere anlatır, diğerlerine hak tanır onları anlamaya çalışır." (MÖ7)

"Bu durum değişebilir. Yılın son zamanlarında ve konular azken izin verilebilir fakat sınava yetiştirilmesi gereken bir konu varsa izin verilmeyebilir." (MÖ7)

3.3. Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sorumluluk değeri yasal ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirmek, mesuliyet, mükemmelliğin peşinden koşmak, öz denetim gibi özellikleri içermektedir. Tablo 4'te belirtilen soru ile öğrencilerin öğretmenlerinin, "Yasal ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirme" davranışına yönelik düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

Tablo 4

Sorumluluk değerinin "yasal ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirme" alt boyutuna ilişkin bulgular

İkinci dönemin son yazılıları bittikten sonra öğrenciler yine okula gelmeye devam etmektedir. Bu durumda öğretmen müfredatta yer alan son üniteyi,	Merkez (N:266)	Köy (N:48)
	%	
a. Programda yer aldığı ve bitirmesi gerektiği için elinden geleni yapar.	70.7	64.6
b. Son ünite olduğu ve öğrencilerin dikkati dağıldığı için konuyu işlemez.	21.8	16.7
c. Farklı bir fikrim var.	7.5	18.8

Tablo 4 incelendiğinde merkez ve köy okulundaki öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenin programı yetiştirmek için elinden geleni yapacağını düşünmektedir. Merkez okuldaki oran köy okuldakine göre biraz daha fazladır. Bu fikirde olan öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"Müfredata uymak zorundadır ve bize o dersi öğretmek zorundadır." (MÖ8)

"Her zaman ne olursa olsun öğrencisini eğitmek için oradadır." (MÖ6)

Öğretmenin konuyu işlemeyeceğini düşünen öğrenci yanıtlarından bazıları öğrenciler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

"Bu ünite LGS' de yoksa işlemez ve öğrencileri test çözmeye teşvik eder." (MÖ8)

"Gelmeyen öğrenciler olduğu için konuyu işleyemez." (KÖ6)

Araştırmaya katılan öğrenciler en fazla bu değere ilişkin "Farklı bir fikrim var" seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğretmenin bu konuda farklı tavır sergileyeceğini düşünen öğrenci sayısı, köy okulunda merkez okuldaki öğrenci sayısının üç katına yakındır. Bu değere ilişkin farklı görüş ifade eden öğrencilerden üçünün dikkat çekici ifadeleri şu şekildedir:

"Çocukların yapmak istedikleri ile ilgili oylama yapar. En çok verilen cevabı yaptırır. Çocuklara akıllı tahtada ilgilenecekleri bir oyun ya da video açar, onları bunaltmaz." (KÖ7)

"Önce çocuklara 'Bu üniteyi işleyelim mi?' diye sorar. Çocukların fikrini alır." (MÖ5)

"Öğrencilerin artık oyun oynamasını istediği için konuyu hemen bitirir ve çocuklarla oyun oynar." (MÖ5)

3.4. Adil Olma Değerine İlişkin Bulgular

Bu değer adalet, açık fikirli ve tarafsız olmayı içeren açıklık özelliklerini içerir. Tablo 5'te belirtilen soru ile öğrencilerin, öğretmenlerinin "adalet" davranışına yönelik düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

Tablo 5

Adil olma değerinin "adalet" alt boyutuna ilişkin bulgular

Ders notları iyi olan ve okul birinciliği için çabalayan bir öğrenci var. Bir derste öğretmeni sözlü notuna 95 vermiş. Öğrenci, daha yüksek bir not beklediği için bu durumu görüşmek üzere velisi ile öğretmenin yanına geliyor. Bu durumda öğretmen;	Merkez (N:262)	Köy (N:48)
	%	
a. Öğrencinin hak ettiği notu verdiğini söyleyerek notu değiştirmez	64.1	81.3
b. Öğrencinin de haklı yanları olduğunu düşünerek notunu değiştirir.	27.9	6.3
c. Farklı bir fikrim var	8.0	12.5

Tablo 5 incelendiğinde; merkez ve köy okulundaki öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenin öğrenciye hak ettiği notu vereceğini düşünmektedir. Köy okulunda merkez okuldakilere kıyasla, daha fazla öğrenci öğretmenlerinin belirtilen durumda adil olacağını ifade etmiştir. Öğretmenin öğrenciye hak ettiği notu verdiğini düşünenlerin cevaplarından bazıları ise aşağıda belirtilmiştir:

"Öğrencinin ne hak ettiğini bilir ve herkese hak ettiği notu verir, öğretmen herkese eşit davranır." (MÖ7)

"En iyisini bilir ve o çocuk ne hak ettiyse onu vermiştir." (KÖ7)

Öğrencinin de haklı yanları olduğunu düşünerek notunu değiştireceği fikrinde olan merkez okuldaki öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"Çocuk çok çalışkan ve okul birincisi olacağı için az da olsa notunu değiştirir." (MÖ6)

"Böyle öğrencilerin sınav notunu bile değiştirirler." (MÖ8)

Araştırmaya katılan öğrencilerden hem merkez hem de köydeki okuldakiler bu değere ilişkin yakın oranlarda "Farklı bir fikrim var" seçeneğini işaretlemiştir. Bu şekilde düşünen öğrencilerden iki tanesinin düşünceleri şu şekildedir:

"Öğretmen öğrenciye özel bir görev verir, eğer onu yaparsa yükseltir." (MÖ6)

"Velisi ile geldiği için öğrencinin sınıf içindeki davranışlarını takip ederek (ders işleme, derse katılma vb.) notunda değişiklik yapar." (MÖ8)

3.5. Duyarlı Olma Değerine İlişkin Bulgular

Duyarlı olma değeri, diğerlerini düşünme ve yardımseverlik gibi özellikleri içermektedir. Tablo 6'da belirtilen soru ile öğrencilerin, öğretmenlerinin "yardımseverlik" davranışına yönelik düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

Tablo 6

Duyarlı olma değerinin " yardımseverlik " alt boyutuna ilişkin bulgular

Maddi problemler yaşayan bir öğrenci var. Öğretmenine ek kaynaklar (kitap vb.) almada sorun yaşadığını ve kendisinden yardım istediğini söyledi. Öğretmen;	Merkez (N:260)	Köy (N:48)
	%	
a. Öğrencisine ek kaynak konusunda yardımcı olmak için elinden geleni yapar	85.0	87.5
b. Bu durumda çok öğrenci olduğunu ifade edip, üzülerek yardımcı olamayacağını söyler.	8.1	6.3
c. Farklı bir fikrim var	6.9	6.3

Tablo 6 incelendiğinde hem köy hem de merkezdeki okuldaki öğrencilerin tamamına yakını öğretmenin öğrenciye yardım edeceğini düşünmektedir. Sonuçlara göre öğrencilerin öğretmenlerin yardımsever olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu fikirde olan öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"Öğretmen öğrencisine değer verir ve başarılı olmaları için uğraşır." (KÖ8)

"Öğrencisinin de diğer öğrencilere karşı alitta kalmamasını ister." (MÖ6)

Öğretmenin öğrenciye yardım edemeyeceğini düşünen öğrencilerin yorumlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

"Bizim velimiz değildir." (MÖ5)

"Öğretmeninde belirli bir maddi geliri vardır." (KÖ5)

Araştırmaya katılan öğrenciler güvenilir olma değerinden sonra en az oranda duyarlı olma değerine ilişkin "farklı fikrim var" seçeneğini işaretlemiştir. Çünkü öğrencilerin çoğunluğu öğretmenlerinin duyarlı olma davranışı içerisinde yer alan yardımseverlik davranışını göstereceği yönünde görüş bildirmiştir. Bu değere ilişkin "Farklı bir fikrim var" seçeneğini işaretleyen öğrencilerden iki tanesinin düşünceleri ise şu şekildedir:

"Eğer zeki bir öğrenciyse alır fakat hiç çalışmayan biriyse almaz." (MÖ7)

"Öğretmen çocuğa kaynak kitap almasına gerek olmadığını söyler, ona daha önceki bir öğrencisinin kitabını verir." (MÖ5)

3.6. Vatandaşlık Değerine İlişkin Bulgular

Vatandaşlık değeri okul ve toplumu daha iyi yapmak için kendi payına düşeni yapma, çevreyi koruma, otorite ve kanunlara saygılı olma özelliklerini içerir. Tablo 7'de belirtilen soru ile öğrencilerin öğretmenlerinin "çevreyi koruma" davranışına yönelik düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

Tablo 7

Vatandaşlık değerinin " çevreyi koruma " alt boyutuna ilişkin bulgular

Bir okulda geri dönüşüm uygulaması başladı ancak henüz kutular sınıflara yerleştirilmedi ve çöpler okulun biraz dışında bir yerdeki kutularda ayrıştırılarak toplanıyor. Son ders, sınıfta yapılan etkinlik sonucu bir miktar kağıt çöp açığa çıktı. Öğretmen;	Merkez (N:258)	Köy (N:48)
	%	
a. Çevre temizliğini önemseydiği için çöpleri dışarıdaki kutuya götürür	71.7	75.0
b. Son ders olduğu için, temizliği hızlandırmak adına sınıftaki normal çöp kutusunu kullanır.	23.3	8.3
c. Farklı bir fikrim var	5.0	16.7

Tablo 7 incelendiğinde hem köy hem de merkez okuldaki öğrencilerin çoğunluğunun öğretmenlerinin çevreyi korumak için çabalayacağı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğretmenin geri dönüşümü destekleyeceğini düşünen öğrencilerin cevaplarından bazıları ise aşağıda belirtilmiştir:

"Çevre kirliliğini önemser ve öğrencilerin de bu konuyla ilgili duyarlı davranmaları gerektiğini öğretir." (MÖ8)

"Çevreye önem verir ve bunu da öğrencilere göstererek örnek olur." (KÖ7)

Bulgular incelendiğinde, merkez okulda öğretmenin sınıftaki normal çöp kutusunu kullanacağını düşünen öğrenci sayısının köy okulundakinden fazla olduğu da dikkati çekmektedir. Bu değere ilişkin öğrencilerin cevaplarından bazıları şu şekildedir:

"Dersten geri kalınmasını kesinlikle istemez bu seferlik böyle olsun... diye düşünür." (MÖ6)

"Hem üşenmiştir hem dersin kaynamasını istemez." (MÖ7)

Araştırmaya katılan öğrenciler sorumluluk değerinden sonra en fazla bu değere ilişkin "Farklı bir fikrim var" seçeneğini işaretlemişlerdir. Benzer şekilde öğretmenin bu konuda farklı tavır sergileyeceğini düşünen öğrenci sayısı, köy okulunda merkez okuldaki öğrenci sayısının üç katına yakındır. Bu değere ilişkin farklı görüş ifade eden öğrencilerden üçünün dikkat çekici ifadeleri şu şekildedir:

"'Elinizde bekletin zil çalınca gidirsiniz' der. Çünkü öğretmen ders dışındaki şeylere kızar." (MÖ7)

"Böyle bir durumda öğretmenler öğrencilere bırakırlar çünkü öğrencilerin yapması gereken bir şey olduğunu düşünürler." (MÖ7)

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenlerin milli ve manevi değerlere saygılı, evrensel değerlere açık bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlamaları (Millî Eğitim Bakanlığı, 2017) beklenmektedir. Değer kazandırma noktasında bazı öğretmenlerin, evrensel bakış açısını öğrencilere kazandırmak için çaba gösterdikleri ve tarafsız olmaya çalıştıkları (Frydaki ve Mamoura, 2008) belirtilirken, bazılarının ise tarafsız olmadığı vurgulanmaktadır. Bu noktada öğrencilerin kazanmaları beklenen değerlerin açıkça belirtilmesi ve öğretmenlerin kendi değerlerini gözden geçirmelerinin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir (Veuglers, 2000). Bu nedenle bu çalışmada öğrencilerin gözünde öğretmenlerin sahip oldukları evrensel değerler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin öğretmenlerinin sahip olduğu değerlere ilişkin görüşlerini sosyal baskı hissetmeden, açık şekilde ifade edebilmesi için doğrudan kendilerine yöneltilen soruları cevaplamaları yerine farklı durum örnekleri içeren senaryolar oluşturulmuş ve değerlere ilişkin öğrenci görüşleri dolaylı yoldan elde edilmiştir. Araştırma, var olan durumun senaryolar yoluyla ortaya çıkarılması açısından da özgün bir çalışmadır. Ayrıca bu çalışmada köy ve şehir merkezindeki öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Köy ve şehir merkezindeki öğrencilerin bakış açılarının birlikte değerlendirilmesinin, öğrencilerin gözündeki öğretmen profilinin kapsamlı bir şekilde ortaya çıkarılması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Köy ve şehir merkezindeki öğrencilerin düşüncelerinin ortaklaştığı noktalar incelendiğinde, her iki okuldaki öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%85 ve üzeri), öğretmenlerin duyarlı olma değeri kapsamına giren yardımsever olma davranışını yerine getireceğini düşündükleri görülmektedir. Bu bulgu, Weissbourd ve Anderson (2016) tarafından yapılan araştırmanın bulgularını kısmen destekler niteliktedir. Bu araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin duyarlı olma değerine öğrenci başarısından daha çok önem verdiklerini göstermektedir. Aynı zamanda öğrencilerin; öğretmenlerini yardımsever olarak görmelerine ek olarak iyi bir vatandaş ve güvenilir insan olarak gördükleri de söylenebilir. Çünkü köy ve şehir merkezindeki öğrencilerin %70'den fazlası bu değerlere ilişkin olumlu görüş bildirmiştir. Kızılay (2016)'ın çalışmasında öğrencilerin iyi bir vatandaş olarak öğretmeni tanımlamaları da bu araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Ateş (2016) tarafından yapılan öğretmene ilişkin metaforların belirlendiği çalışmada da öğretmenin güven veren kişi olarak betimlendiği görülmektedir. Cerit'in (2008) çalışmasında da öğrenciler öğretmenlerini, anne/baba yani güvenilir kişi olarak betimlemişlerdir. Aynı zamanda bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013)'ın da değerler eğitime yönelik yaptıkları çalışmada, öğrencilerin çoğunluğu, öğretmenlerinden verdikleri sözü tutmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Köy ve şehir merkezinde diğer değerlere oranla az sayıda öğrencinin öğretmenlerin saygı değerinin alt boyutu olan "hoşgörü" davranışını gerçekleştireceğini düşünmeleri dikkat çekicidir. Araştırmanın saygı değerine ilişkin bulgusu detaylı incelendiğinde şehir merkezindeki okulun öğrencilerinin çoğunluğu, köydeki öğrencilerin aksine, öğretmenin öğrencilerin üzüntülerinden dolayı ders işlemek istememesi durumuna hoşgörü göstermeyeceği ve ders işlemeye devam edeceğini düşünmektedir. Öğrencilerin düşünceleri bu yöndeyken, alanyazında öğretmenlerin değerlere ilişkin görüşüne başvurulmuş araştırmalar bu bulgu ile ters düşmektedir. Balcı ve Yelken'in (2013) araştırma sonuçları öğretmenlerin saygı değerini diğer değerler arasında en üst sırada önemli bulduklarını göstermektedir. Ayrıca Başçı (2012) da yaptığı çalışmada öğretmenlerin öğrencilere kazandırılması gereken önemli değerler arasında saygı değerini vurguladığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın önemli bulgularından bir diğeri ise adalet değerine ilişkin köy ve merkez okuldaki sonuçların farklılığıdır. Köy okulunda öğretmenlerin hakkaniyetli not vereceğini düşünen öğrenci sayısı, merkez okuldakinden dikkat çekici oranda daha fazladır. Merkez okuldaki öğrenciler, okul birincisi olmaya aday öğrencinin yeterince başarılı olduğunu ve öğretmenin öğrencinin notunu yükseltmesi gerektiğini düşünmüş olabilir. Merkez

okuldaki öğrencilerin öz-yeterlik algılarının köydeki öğrencilerden fazla oluşu (Sezer, İlgör, Özpolat, Sezer, 2006; Yılmaz, Yiğit, Kaşarcı, 2012) bu şekilde düşünmelerini sağlamış olabilir. Köy okulundaki sosyo-ekonomik durumu düşük olan öğrenciler ise yetenekli olduklarına inansalar bile ileride eğitim görme isteklerini ekonomik engeller nedeniyle gerçekleştiremeyeceklerine inandıkları ve bu konuda girişimde bulunmaktan kaçınacakları (Kuzgun, 2003, Akt. Sezer, İlgör, Özpolat, Sezer, 2006) için notun yükseltilmesinin gerekli olmadığını düşünmüş olabilirler.

Sonuç olarak bu çalışmada köy ve şehir merkezindeki okullara devam eden öğrencilerin gözünde öğretmenlerinin sahip olduğu evrensel değerler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda her bir evrensel değer bir alt boyutuna ilişkin öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Daha sonra yapılacak araştırmalarda, değerlerin kapsamına giren diğer alt boyutlar da senaryolar yoluyla araştırılabilir. Ayrıca saygı ve adil olma değerlerine ilişkin köy ve şehir merkezindeki öğrencilerin görüşlerindeki farklılıkların nedenleri araştırılabilir. Aynı zamanda köydeki okulda okuma-yazma düzeyi çok düşük olan öğrenciler de yer almaktadır. Bu nedenle öğrencilerin anket formunu eksiksiz doldurmalarını sağlamak amacıyla, senaryo sayısı kısıtlı düzeyde tutulmuştur. Daha sonra yapılacak araştırmalar ortaöğretim ya da üniversite düzeyinde, daha fazla senaryo ile daha fazla alt boyutu kapsayacak şekilde yapılabilir. Ayrıca bu çalışmada öğrencilerin öğretmenlerine ilişkin görüşleri senaryolar ve senaryolara ilişkin seçeneklerden oluşan anket formu yoluyla alınmıştır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda öğrencilerin açık uçlu sorular ya da farklı ölçme araçları yardımıyla öğretmenlerine ilişkin görüşleri alınabilir. Öğrencilerin görüşlerindeki farklılıkların, öğretmenlerin kıdemleri ve görev yaptıkları sosyo-kültürel ortamlardaki farklılıklar, öğrencilerin kendi sahip oldukları değerler ve eğitim sürecindeki beklentileri gibi farklı değişkenlerden etkilenip etkilenmediği araştırılmalıdır. Ayrıca araştırmanın nitel verileri, liseye geçiş sınavına öğrencileri hazırlamak için öğretmenlerin dersteki konuları dönem bitmeden yetiştirme kaygılarının olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumun öğretmenlerin sahip olduğu değerlere etkisi araştırılabilir.

Kaynakça

- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Aladağ, S. ve Kuzgun, P. M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının 'değer' kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 163-193.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nun hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Ateş, T. Öğrencilerin öğretmen ve okul metaforları. *Education Psychology*, 2(1), 78-93.
- Atmaca, H. (2015). Yabancı dil öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (özel sayı), 401-411.
- Balcı, A. (1999). *Metaphorical images of school: School perceptions of students, teachers and parents from four selected schools*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balcı, F. A. ve Yanpar-Yelken T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Balcı, F.A ve Yelken, T.Y. (2013) İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Başaran-Uğur, R. ve Baysal S. (2017). Ortaokul öğrencilerinin İngilizce öğretmeni kavramına ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 730-736.
- Başçı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Erzurum örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1st ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Çengelci, T., Hancı, B., ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Character Counts! (t.y). The Six Pillars of Character. Erişim Adresi: 26 Mart 2019 tarihinde, <https://charactercounts.org/program-overview/six-pillars/> adresinden erişildi.
- Çubukçu, Z., Eker Özenbaş, D., Çetinkaya, N., Satı, D. ve Şeker, Ü. Y. (2012). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 25-37.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*, 4th ed. Boston: Pearson.

- Ertürk, R. (2017). İlkokul öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforik algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3x), 1-15.
- Frydaki, E. ve Mamoura, M. (2008). Exploring teachers' value orientations in literature and history secondary classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 24(6), 1487-1501.
- Herman, K. C., Hickmon-Rosa, J., ve Reinke, W. M. (2018). Empirically Derived Profiles of Teacher Stress, Burnout, Self-Efficacy, and Coping and Associated Student Outcomes. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 20(2), 90-100.
- Hizmet Alanları (2017). Milli Eğitim bakanlığı öğretmen atama ve yer değiştirme yönetmeliği. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 80 (2713).
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, A. (2002). Duyuşsal alan özellikleri ve bireye kazandırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8,153-164.
- Kılıç, M., Kaya, A., Yıldırım, N., ve Genç, G. (2004). Eğitimci gözüyle öğretmen ve öğrenci. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9.
- Kıral, E. (2015). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen metaforları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 57-65.
- Kızılay, N. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenim: bana göre iyi vatandaş. *Turkish Studies*, 10(11), 987-1006.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Talim Terbiye Kurul Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Padem S. ve Aktan O. (2014). İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2). 5-24.
- Sezer, F , İşgör, İ , Özpolat, A , Sezer, M . (2006). Lise Öğrencilerinin Öz Yeterlilik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* , 13, 129-137 .
- Şengül, S., Katrancı Y. ve Gerez-Cantimer, G. (2014). Ortaokul öğrencilerinin “matematik öğretmeni” kavramına ilişkin metafor algıları, *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 25-I, 89-111.
- TDK, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (t.y.). 22 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi.
- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Yılmaz, E, Yiğit, R. , Kaşaracı, İ. (2012). İlköğretim öğrencilerinin özyeterlilik düzeylerinin akademik başarı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (23) , 371-388.
- Weissbourd, R., & Anderson, T. R. (2016). Do we value caring?. *Educational Leadership*, 73(6), 54-58.